

'מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנת, ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא לשותעביד למאן דיהיב כרגא' — הריטב"א פרש שבתשלוס המס עבורם קנו אותם מאת המלך, והמלך יכול למכרם על פי דין תורה, שכן זכה בהם בכיבוש הארץ, וגוי קונה ישראל במלחמה. ומוכר זכותו לדבי פפא. ואף בזמן הזה שאין עבד עברי נוהג לכל דיניו, כתב הריטב"א: יש קנין עבד עברי לענין זה שגופו קנוי וצריך גט שחרור, אם כי אסור הוא בשפחה כנענית וכדומה. (והולך בשיטתו זו בכמה מקומות. וכ"כ הרשב"א ביבמות מו. ויש חולקים — ע' במצוין בקדושין כח).

במה שכתב הריטב"א שקנאם המלך בכיבוש מלחמה — העיר בספר אילת השחר, אף כי המלך לא עשה מלחמה עם הישראלים שבאותו מקום, אלא עם המלך הקודם, צריך לומר שקנה כל מה שבתוך אותה ארץ, ולא רק מה שהיה שייך לזה שכבשו. 'הטעם צריך עיון'. ע' דבר אברהם ח"א סי' א, ו; וסי' י.

'ראית שאינו נוהג כשורה, מנין שאתה רשאי להשתעבד בו, תלמוד לומר לעולם בהם תעבדו, ובאחיכם'... — אסמכתא בעלמא היא. קנס חכמים כדי לייסרן (תוס' סוטה ג: ד"ה כתוב).

— הגם שהאיסור לרדות בפרך נאמר רק בעבד עברי ולא בבן חורין, כמו שמיעטו זאת בספרי — הכי קאמר: מכך שעבד עברי אסור בעבודת פרך, שמע מינה שאינו נמכר לכך מתחילה. ואפילו הכי אם אינו נוהג כשורה — מותר, ועל כרחק אין הטעם משום שהוא עבד, אלא מפני שאינו נוהג כשורה, אם כן הוא הדין לבן חורין גמור.

על כל פנים מבואר בסוגיא שאסור לרדות בפרך אף בבן חורין בחנם, והלא ודאי אין זה טוב יותר מהשתמשות בממונו שלא מדעתו, שאסורה. אלא שאם השכיר את עצמו לשמש, או מותר אפילו בפרך, כי לא נאסרה עבודת פרך אלא בעבד כאמור. [אם משום שיכול הפועל לחזור בו בחצי היום, שלא כעבד. אם משום שמתחילה השכיר עצמו מדעתו לעבודה קשה זו. ע' ר"ש וראב"ד — תו"כ שם; מגן אברהם או"ח קסט, א]. (עפ"י הגהות חתם סופר או"ח קסט).

[ויוז לשון רבנו יונה (בשערי תשובה ג, ס): זבאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך — לא ישתעבד אדם בחבריו. ואם אימתו עליהם או שהם בושים להחל דברו, לא יצוה אותם לעשות קטנה או גדולה אלא לרצונם ותועלתם. ואפילו להחם צפחת מים או לצאת בשליחותו אל רחוב העיר לקנות עד ככר לחם. אבל אדם שאינו נוהג כשורה מותר לצוותו לכל אשר יחפוץ'. משמע שלא זה נאמר גם בבן חורין. אך י"ל שבאופן שכופהו — ואף בכפיה מחמת אי נעימות לסרב וכדומה, כדברי רבנו יונה — לא נתמעט בן חורין ואסור מדאורייתא. ורק בשכיר שמדעתו הוא, ולכך נשכר מתחילה, מותר להעבירו בפרך, כנ"ל.

וע"ע: סמ"ע סט"ח; דעת זקנים מבעה"ת — משפטים, עה"פ 'לא תצא כצאת העבדים'; שו"ת מהר"י ברונא רמג; שו"ת חו"י קו; ספר המצוות — מהר"ם שיק שמב, שמה; שו"ת שבט הלוי ח"ה, קונטרס המצוות נו, נה; שם ח"ד ריה, ד].

דף עד

'הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד למזבן להו מידי, וזבן לחד מינייהו — זבן לכולהו' — הגם שקנה רק במקצת המעות, וגם כוונתו היתה לקנות רק לאחד מהם — המקח שייך לכולם וחולקים אותו לפי מעותיהם (עפ"י רמב"ם — מכירה ז, יד). ואפילו אמר במפורש [לפני עדים, אבל לא אמר למוכר.

חזו"א ב"ק כא, יט] שקונה לאחד — קנו כולם. (ב"ח חו"מ קפד בדעת הרמב"ם, וכן כתב הרמ"ה — מובא בטור שם). והר"י ישעיה אומר שאם אמר בפרוש הרי חזר בו משליחותם, וקנה רק לאחד מהם. (וכתב הטור: 'זהכי מסתבר'. וע"ע אילת השחר).

וב'צ"ר וחתים' — כתב הרמב"ם (שם), אף על פי שהיה בלב השליח שייקנה המקח לכולם — לא קנה אלא בעל המעות שנקנה מהן המקח.

'האי סיטומתא קניא' — נחלקו הפוסקים אם קנין 'סיטומתא' מועיל מן התורה (חת"ס יו"ד שיד. וע' פתחי תשובה שם שכ"ד וחזו"מ רא, א. ועדיף כחו לפ"ז משאר קנינים שתקנו חכמים, שאינם מדאורייתא — כי כך עושים הסוחרים מרצונם ומהסכמתם המלאה, וגלוי וידוע שבכך הם גומרים ומקנים זל"ז — ע' חת"ס שם, ועוד). או שמא אין מועיל אלא מתקנת חכמים (נתיב"מ רא, א ועוד). ויש שכתב שמקורו מהלכה למשה מסיני, וכקנין חליפין שכתוב בו וזאת לפנינו בישראל... לקים כל דבר, ותוקפו כקנין מדאורייתא (דבר אברהם ח"א א).

— בכלל 'סיטומתא' הוא מנהג הסוחרים לתת מטבע מיד הקונה למוכר (ע' רא"ש וש"א ר). אך אין זה קנין 'כסף' [שאינו מועיל] — שנתנית המטבע אינה לשם תשלום או תחילת פרעון, אלא כפעולה סמלית שבה נקנה הדבר, וכתקיעת כף וכדומה (ע' בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"א נב, ד).

— מדוע אין חוששין ב'סיטומתא' [וכן בקנין סודר] לשמא יאמר לו נשרפו חיטיך בעליה — משום שברוב הפעמים אין נותן מעות מקודם, לכך לא חלקו חכמים ואפילו נתן המעות גם כן קנה (עתוס' לעיל מו ס"א; נתיבות המשפט קצח סק"ד).

זשמואל אמר: בידי אדם אפילו מאה פוסק' — וזה ששינינו במשנה פוסקין על הגדיש, העביט והמעטן — באמת מועיל אפילו על הקמה, על הענבים ועל הזיתים, שאינם מחוסרים אלא מלאכת אדם — אלא לפי שאין הדבר פסוק, כי בעודם צריכים לקרקע אין פוסקין, לכך שנה דבר פסוק ומוחלט (תוס' הרא"ש).

'כגון דמלפפה ובישו. והא איכא תלת?..' — פירוש 'תלת': הכנסתם לכבשן, שריפתם בו, והוצאה מתוכו (פשוט. וכ"מ ברמב"ם מלוה ט, ב ובמאירי).

(ע"ב) 'ימות הגשמים איכא בינייהו' — ואפילו בימות הגשמים שאינו נישוף ברגלי אדם, סובר תנא קמא שפוסקין — שאף על פי שאין לזה יש לזה (תוס' הרא"ש. ובאיה"ש תמה בטעמם).

זתיפוק ליה דשליח שוייה מעיקרא' — מפירוש רש"י עולה שאין השליח עומד ב'מי שפרע', לפי שלא הוא זה שחזר בו אלא משלחו, [ואף המשלח אינו ב'מי שפרע' — כי טוען 'לתקוני שדרתיך...']. ואכן כך נפסק בשו"ע (יו"ד קעה, ז. וכ"ה בשו"ת הרדב"ז ח"ה א'תקעד). וכתבו הרמב"ן הר"ן והריטב"א: אפילו לא הודיע למוכר שהוא שליח, אינו עומד ב'מי שפרע'. [ואולם בחדושי הרשב"א לקדושין (כט) משמע שכל שלא נודע למוכר שהוא שליח, צריך לקבל עליו 'מי שפרע'. אלא שהר"ן הקשה לפי זה, מדוע לא תרצו בגמרא שמדובר שהמוכר לא ידע מכך].
הרי"ף הר"ח והגאונים פרשו את הסוגיא בדרך אחרת, ולפירושם אין מקור לכך שבשליח אין 'מי שפרע' — ע' מלחמות ה' וחדושי הר"ן. וע' בהגר"א לשו"ע שם.

'מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע... וכי קא נחית, לבציר מהכי קא נחית' — כתבו כמה ראשונים (ע' שטמ"ק, מאירי) שאינו מותר אלא כשהבעלים נוטלים את הסאה מן הגורן, ולא זקפוהו על האריס במלוה. וטעם להתר, מפני שאין זו הלוואה אלא נחשב כאילו הותנה ביניהם שבעל הבית יטול את הסאה הראשונה משדהו (ע' בט"ו קסב סק"ו). ומשמע שאם האריס מתחייב לשלם את הסאה גם אילו תשתדף השדה ולא יהא בה מאומה — אסור, כי אז הרי זו הלוואה. ודעת החות-דעת (שם) שמותר אף באופן זה (וכ"נ דעת הראב"ד בשטמ"ק, שאף אם זקף עליו במלוה — מותר).

ואולם לא התירו אלא לבעל השדה לעשות כן, אבל לאדם אחר אסור להלוות לאריס, אף אם המלוה קיבל עליו שאם לא תהא תבואה מן השדה — ייפטר האריס מלפרוע, ואין חיובו אלא מתבואת השדה בלבד.

ומכאן שאף במקום שאין האדם מתחייב בחובת הגוף לשלם בכל מקרה, ואינו אחראי באופן אישי לתשלום, כגון שהותנה בין הצדדים שהפרעון יהא מוגבל רק מהרכוש שהשקיעו בבנק וכיו"ב, ולא מרכושם הפרטי — אסור הדבר, כמו כאן, שכיון שלא שכיח הפסד גדול כזה שלא יוכל המלוה לקבל את חובו — לא התירו, ואפילו ב'סאה בסאה' שאינה אסורה אלא מדרבנן (עפ"י מנחת שלמה כט בד"ה אך).

*

'שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו... ולא מפני שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו' — מצינו בכמה מקומות שכך היה דרכו של רבן גמליאל, להחמיר על עצמו שלא מן הדין — בברכות טז. שבת יח. ביצה כא. ושם כד. וכן מצינו ברשב"ג בנו — ע' פסחים נד: ושם ק. (עפ"י 'בשולי גליוני').

דף עה

הערות בפשט ועיונים

'אם לא קצץ, הוזלו — נוטל חטיו, הוקרו — נותן דמיהם' — לכאורה טעם הדין מובן; מפני חשש רבית, יד המלוה לעולם על התחוננה. אך מ"מ טעון באור, אם עיקר דינו ליטול דמי החטים שהלוה — מדוע כשהוזלו נותן חטים. ואם נתחייב לשלם לו חטים דוקא, יש לחייבו להחזיר חטים אפילו הוקרו? וכן צריך באור מדוע כשהוזלו אינו יכול לשלם לו בדמי חטים כמחיר הוזל, מה לי הן מה לי דמיהן? (אכן המחנ"א הסתפק בזה, שמא יכול לתת לו דמים. ובשו"ת בית אפרים כתב שאינו יכול — מובא בפ"ת קסב סק"ג).

ונראה שיש לדון כאן על סוג מיוחד של 'שאלה' — שאלת חפץ עבור החזרת חפץ אחר כמותו. בשונה משאלה רגילה שמתחייב בהשבת אותו החפץ ממש. ושאלה זו הרי היא כממוצע בין שאלה רגילה להלוואה. אלא שהלוואה, ענין אחר יש בה — הרי היא כסוג של צדקה, שאמרה תורה שהמלוה מקנה את כספו ללווה, כמו זה הנותן צדקה, ועל המקבל מוטל חיוב תשלומין כלפי המלוה. לא כן שאלת חפץ עבור חפץ, אפילו חפץ אחר כמותו, אינה נידונית כמתנה וכחוב חדש, אלא חיוב חפץ תמורת חפץ.

קעו. א. בני אדם שעזבו שדותיהם מפני אי תשלום מס קרקע, ובאו אחרים והחזיקו בשדות ופורעים מס למלך — האם מותר לקנות מהם תוצרת השדה, או שמא יש לחוש משום גזל?
ב. אנשים המשלמים מס גולגולת עבור אחרים, האם רשאים להשתעבד בהם על פי חוק המלך?
ג. אנשים שאינם הגונים, האם ניתנה הרשות לכופם לעבודה בשל מעשיהם הרעים?
א. רב אשי הורה לרבינא הדר בדבר, שכן הוא דין המלכות שהפורע את מס הקרקע הוא רשאי לאכול מן הקרקע.

ב. רבא מסר בשם רב ששת, המשלם מס-גולגולת עבור מי שאינו משלם — רשאי להשתעבד בו על פי דין המלכות, ודינא דמלכותא — דינא.

לדעת הריטב"א והרשב"א (ע' כאן וביבמות מו.) אפילו בזמן הזה שאין היובל נוהג דינו כעבד עברי שגופו קנוי, וצריך גט שחרור [ואין מועילה מחילה לשחררו]. אבל אסור בשפחה כנענית. ונראה שאין חילוק לענין זה בין איש לאשה (עפ"י מנחת חינוך מב, כה).

ג. רב סעורם אחי רבא, היה כופה אנשים שאינם מהוגנים ורותמם לשאת את רבא (בכסא של זהב. עפ"י הערוך). אמר לו רבא: טוב עשית, שכן שנינו, ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו — תלמוד לומר לעלם בהם תעבדו — ובאחיכם... יכול אפילו נוהג כשורה — תלמוד לומר ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך.

דפים עג — עד

קעו. א. הנותן מעות לחברו לקנות עבורו יין בדמים קלים בזמן הבציר, ופשע ולא קנה לו — האם וכמה חייב לפצותו? מה הדין כשהבטיחו שיפרע לו משלו אם לא יקנה לו?
ב. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם דבר, וקנה לאחד מהם — מה הדין?
ג. מהו קנין 'סיטומתא' ומה דינו?

א. רב אשי אמר [דלא כרב חמא] שפטור מלשלם לו מה שהפסידו, ואפילו לא פירש לו יין מסוים שאפשר לא יתנוהו לו אלא יין סתם, וגם הבטיחו שאם אינו קונה ישלם לו משלו — הרי זו אסמכתא בעלמא ולא קנה, ואין לו עליו אלא תרעומת. ופירשו, כיון שאין הדבר תלוי בידו לגמרי, כי שמא לא יהא מצוי לו לקנות יין בזול — לכך לא קנה בהבטחתו [הואיל ולא קנו מידו. רש"י], ואין זה דומה למי שהבטיח את חברו דבר שבידו ונתחייב לפצותו אם לא יעשה כן.

א. רב חמא סבר שחייב לשלם כפי היין הנמכר בזול בבציר. [ואמר רב זביד מנהרדעא: מסתבר דבריו ב'יין' סתם, אבל ב'יין זה' פטור — מי יאמר שיאותו למכרו לו]. ומדובר כשהתנה עמו שאם לא יקנה ימציא לו יין משלו, שאם לא כן — הלא קיימא לן המבטל כיסו של חברו אין לו עליו אלא תרעומת (רא"ש).

ב. אם שילם לו שכר על כך, ובקבלנות ולא כפועל [שאז אין יכול לחזור בו], ושלחו לקנות במקום שהשער קבוע ומתמשך, שבידו היה לקנות — כתב בספר נתיבות המשפט (קפג, א) שחייב לשלם לו את מניעת הרווח כדרך שהרויחו שאר הסוחרים. ובחזו"א (ב"ק כב, ב כג, כב ואילך) העיר על דבריו מכמה צדדים.

ג. לפרש"י (בסנהדרין כד), דבר שאין בידו כלל, כגון משחק בקוביה — אין זו 'אסמכתא', שהרי

אינו סומך על כלום, שאינו יודע אם יזכה אם לאו ונכנס לספק זה ומספק גמר ומקנה. ורבנו תם הקשה על דבריו.
 ודבר שהוא בידו לגמרי, כגון שהבטיח לחברו לזרוע שדהו ולעבדה ולא עשה כן; אם אמר לו, אם לא אעבוד אשלם לך במיטב — דבריו קיימים, אבל אם גזם ואמר לו אשלם לך אלף זוז — הרי זו אסמכתא ולא קנה.

ב. אמר רבא: שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם דבר, וקנה לאחד מהם — קנו שלשתם (אפילו כיוון בלבנו בשביל אחד מהם (רמב"ם, טור) ואף אמר זאת בפני עדים. (ב"ח). ויש חולקים. ע' שטמ"ק). ודוקא כשדמיהם אינם מופרדים, אבל היו צרורים וחתומים כל אחד לעצמו — למי שקנה קנה ולמי שלא קנה לא קנה (ואפילו נתכוין לכולם. פוסקים).

ג. אמר רב פפי בשם רבא: אותה 'סיטומתא' (רש"י: רושם שנוהגים הסוחרים לעשות על החביות הנמכרות לציין שנמכרו, ועדיין הן מונחות בבית המוכר) — קונה. רב חביבא פירש: קונה קנין גמור. וחכמים אמרו: לקבלת 'מי שפרע' לחזור בו. וכן הסיקו להלכה, שהרי לא היה כאן אלא מתן מעות. ואולם במקום שנוהגים לקנות ממש באותו רישום, כאילו משך — קנו.
 הוא הדין לשאר דברים שנהגו הסוחרים להיותם קנין, כגון תקיעת כף ונתינת מטבע — הרי זה קנין התופס בדין (עפ"י ר"ח ר"א ש ושאר פוסקים).

דף עד

קעה. א. הפוסק עם חברו ליתן לו פירות או שאר דברים עתידיים, ועדיין אינם גמורים בידו אלא מחוסרים הכנות ועבודות שונות — מתי נחשב כאילו הם בידו?

ב. הפוסק עם חברו על פירות או שאר דברים ליתנם לו לאחר זמן, ובינתים נשתנה השער — לפי איזה שער הוא נותן לו? אם בא אחד מן הצדדים לחזור בו, האם עומד בקללת 'מי שפרע'?
 ג. מה הדין באופן זה בשליח הקונה?

א. לדברי רב, מחוסר שתי מלאכות — פוסק. שלש — אינו פוסק. כגון פוסק עמו חטים על הגדיש, הריהו מחוסר שטיחה בחמה לייבוש, דישה וזרייה, הלכך אסור אלא אם כבר השליך לייבוש. ושמואל אמר: פעולות שבידי אדם, אפילו מאה — פוסק. בידי שמים — אפילו אחת אינו פוסק. הלכך פוסק על הגדיש אפילו לא שטח בחמה. [וזרייה, אעפ"י שנצרך לרוח שאינה מצויה, אינה נחשבת 'בידי שמים' מאחר ואפשר לעשותה בנפות].

הלכה כרב, שהלכה כמותו באיסורין כנגד שמואל (רי"ה).

ישנם דברים שהתירו לפסוק עליהם אפילו אינם בידו, מפני שהם מצויים לכל; כגון הפוסק ליתן לחברו כלי חרס העשויים מעפר שחור, בכפר חנניא וחברותיה וכפר שיחין וחברותיה שהוא מצוי שם — לדברי רבי יוסי פוסק אפילו אינם בידו. ואילו במקומו של אמימר שהיה העפר יקר ואינו מצוי, אין לפסוק עד שיהא העפר בידו, שעד אז אין סמיכות דעת (ואינו עומד ב'מי שפרע').

כיוצא בזה הפוסק עם חברו על זבל בהמותיו, לדברי חכמים מותר בימות החמה אפילו אין לו זבל, מאחר והוא מצוי אצל אחרים. ורבי יוסי אוסר. ותנא קמא מתיר בכל ימות השנה.

ב. הנותן דמים לחברו ליתן לו פירות או שאר דברים לאחר זמן [באופן המותר, כגון שהיה לו מאותם מינים או שיצא השער], ונתיקרו — נותן לו כפי השער בשעה שפסק ולא כפי היוקר. הוולו — לדברי תנא קמא, כל שלא אמר לו בפירוש ליתן לו כפי הוולו — נותן לו כפי השער הנוהג בשעה שפסק. ואם אין הלה חפץ ובא לחזור בו — עומד בקללת 'מי שפרע'. [ואפילו רבי שמעון שאמר בעלמא אין הלוקח יכול לחזור בו אחר נתינת מעות, כאן שפסק ע"מ לקבל לאחר זמן ונשתנה השער, יכול לחזור אלא שעומד ב'מי שפרע'. רב פפא]. רבי יהודה אומר: אעפ"י שלא פסק ליתן כפי הוולו, יכול לומר תן לי כזה או תן לי מעותי, ואינו ב'מי שפרע' — כי כיון שנתן מעות על מנת לקבל לאחר זמן, ודאי על דעת לקבל כשער הוולו נתן. רב פפא הורה כתנא קמא, במעשה שבא לפניו באחד שנתן זוו בשביל צרכי נדוניה, ובתוך כך הוולו התכשיטים.

ג. שליח שפסק לקנות דבר לזמן מסוים עבור משלחו ונתן מעות, ובתוך כך הוולו המקח — מבואר בגמרא (כפרש"י) שרשאי השליח לחזור בו ואין שייכת כלפיו קללת 'מי שפרע'. וגם לא כלפי המשלח — שיכול לומר היה לך לפסוק כשער הוולו, ולתקן שלחתיך ולא לעוות. כן נפסק בשלחן ערוך (יו"ד קע"ז). ויש מפרשים הסוגיא בדרך אחרת, דלא כפרש"י. ועבהגר"א.

דפים עד — עה

קע"ט. א. האם רשאי אדם להלוות לאריסיו חטים לזריעה על מנת שיחזירו לו חטים לאחר זמן?
ב. האם ובאלו אופנים רשאי אדם להלוות לחברו חטים וכד', על מנת לפרעו חטים לאחר זמן?
ג. הלוה לחברו כור חטים והוולו או הוקרו — כמה יפרע לו?

א. רשאי אדם להלוות חטים לאריסיו לזרע, אבל לא לאכול. [רבן גמליאל החמיר בדבר, ואם נתן ביוקר והוולו או בוול והוקרו — היה נוטל מהם כשער הוולו, אבל לא מפני שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו]. ואף על פי שאסרו חכמים להלוות סאה בסאה — כאן התיירו. וטעם הדבר מבואר בגמרא, מדובר באופן שהאריס נותן הזרעים משלו, ועד שלא זרע יכול בעל הבית לסלקו [אם בסתם — במקום שהאריס נותן הזרע, ואפילו כבר ירד האריס לשדה. או אף בשאר מקומות ובמפרש הדבר עד שלא ירד לשדה. וע"ע אב"ז יו"ד קלב, ג-ה]. נמצא שבשעת הזריעה מתחלת האריסות, וכשבעה"ב נותן לו חטים אין זו הלוואה אלא הריהו כמתנה עמו לירד מלכתחילה על מנת לפחות לו משאר אריסים חטים כשיעור הזרע.

ב. לא יאמר אדם לחברו הלויני כור חטים ואני אתן לך לגורן. איסור זה מדרבנן הוא, שמא תתייקר התבואה ונמצא פורעו יותר ממה שלוה, ואף על פי שאין רגיל להתייקר או (תוס'). אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח. והלל אוסר. אמר רב נחמן אמר שמואל: הלכה כדברי הלל. והסיקו שאין הלכה כן.

א. כשיצא השער הקבוע מותר ללוות סאה בסאה אעפ"י שאין לו, שהרי יכול לקנותם מאחרים וכאילו יש לו (כדלעיל עב). יש אומרים, דוקא אם יש ללווה מעות מותר. ויש מתירים אפילו אין לו מפני שיכול לקבל הפירות באשראי או ללוות מחברו).